

(1587), 2009. – С.3-40. 4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних операцій недержавних пенсійних фондів, затверджені розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України 09.12.2004 N 2968. 5. Положення про порядок визначення чистої вартості активів недержавного пенсійного фонду (відкритого, корпоративного, професійного), затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку 11.08.2004 N 339. 6. Методичні рекомендації щодо формату аудиторського висновку за наслідками проведення аудиту річної фінансової звітності та спеціальної звітності недержавного пенсійного фонду та адміністратора недержавних

пенсійних фондів, затверджені розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, погоджено рішенням Аудиторської палати від 28.09.2006 № 166, затверджено розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.12.2005 № 5203 (в редакції розпорядження від 19.10.2006 № 6338. 7. Положення про подання адміністратором недержавного пенсійного фонду звітності з недержавного пенсійного забезпечення, затверджено розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 22.06.2004 №1100.

Надійшла до редколегії 22.02.10

Н. Рошко, викл.

ЛІЦЕНЗУВАННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЇЇ РОЗВИТКУ

У статті розкрито питання ліцензування туристичної діяльності як засобу державного регулювання та контролю у сфері туризму. Наведено динаміку розвитку туризму на прикладі даних про кількість виданих ліцензій за видами діяльності та видами операцій з ліцензіями, що дозволило окреслити окремі проблеми туристичної діяльності.

In the article the question of licensing of tourist activity is exposed as to the mean of government control and control in the field of tourism. The dynamics of development of tourism is resulted on the example of information about the amount of the given out licenses after the types of activity and types of operations with licenses, that allowed to outline the separate problems of tourist activity.

Ліцензування туроператорської та турагенської діяльності здійснюється з метою створення рівних можливостей суб'єктам туристичної діяльності на ринку туристичних послуг, а також забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, підвищення рівня туристичного обслуговування.

Для цього в Україні була створена чітка база нормативного регулювання питань ліцензування туристичної діяльності. Перший етап почався ще в 1994 році – з моменту включення туризму до ліцензійних видів діяльності – ліцензуванню підлягала будь яка діяльність, пов'язана з наданням туристичних послуг. Потім з 29.04.98 р. – з дати набрання чинності Закону України "Про внесення змін" до Закону України "Про підприємництво" від 23.12.97 року № 762/97 (п.1 розділ 1) – ліцензія стала необхідною тільки для тих суб'єктів підприємництва, які здійснювали діяльність, пов'язану з організацією іноземного і зарубіжного туризму.

В кінці 1999 року законодавці повернулись до початкового варіанту ліцензування туризму і внесли зміни до статті 4 Закону України "Про підприємництво" зі змінами і доповненнями, які вступили в силу 27 жовтня 1999 року. На сьогоднішній день питання ліцензування туристичної діяльності регулюються Законом України "Про внесення змін до Закону України "Про туризм" (2003 р.), який набув законної чинності з січня 2004 року, та ліцензійними умовами провадження туроператорської та турагенської діяльності [3, с. 111]. Від 1 червня 2000 року діє Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" № 1775-III (із змінами, внесеними згідно із Законами)- цей закон визначає види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, порядок їх ліцензування, встановлює державний контроль у сфері ліцензування, відповідальність суб'єктів господарювання та органів ліцензування за порушення законодавства у сфері ліцензування. Кабінет міністрів України постановою № 501 від 21 травня 2009 р. вніс зміни в постанову "Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності".

В цілому на сьогодні є чинним такий перелік документів для отримання ліцензії на турагентську та туроператорську діяльність:

- засвідчені в установленому порядку копії документів, що підтверджують право власності суб'єкта господарювання або оренди ним службового приміщення (офісу);
- нотаріально засвідчена копія довідки банківської або іншої кредитної установи про підтвердження фінансового забезпечення відповідності суб'єкта господарювання у розмірі, визначеному Законом України "Про туризм".
- засвідчена в установленому порядку копія договору зі страховою компанією про обов'язкове страхування (медичне та від нещасного випадку) туристів, що здійснюють туристичні подорожі, – для туроператорів.

За даними ліцензійного реєстру суб'єктів туроператорської та турагентської діяльності станом на 31.12.2009 р. ліцензії на туроператорську та турагентську діяльність отримало 7740 суб'єктів господарювання, з них в дії – 7327.

Розвиток туристичної та курортної галузей впродовж останніх п'яти років характеризується позитивною та сталою динамікою в країні, але характерною особливістю 2009 року стала світова економічна криза. У зв'язку з цим обсяг потоку туристів із зарубіжжя в 2009 році зменшився на 21 % порівняно з аналогічним періодом 2008 року. Обсяг виїзного туристичного потоку майже залишився на тому ж рівні, падіння становить лише 2,7 % у порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Обсяги внутрішнього організованого туризму зменшилися на 4 %. Враховуючи економічну кризу це не є значним падінням, до того ж багато українців у зв'язку зі зниженням доходів та зростанням курсів долару та євро стали відпочивати в Україні. Значне збільшення на 16 % спостерігається у західному регіоні країни.

За 2009 рік видано ліцензії на туристичну діяльність 1248 суб'єктам господарювання; їх структуру зображено на рис. 1.

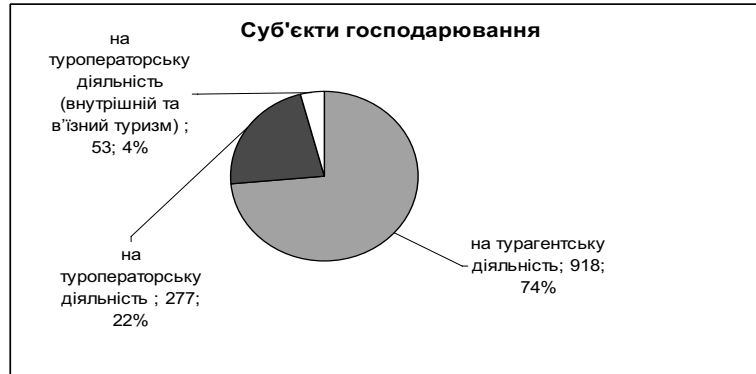

Рис.1. Розподіл суб'єктів туристичної діяльності, котрі отримали ліцензію в 2009 р., за видами діяльності

Ліцензування туристичних підприємств в Україні здійснюють такі органи державної влади: Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважений орган із питань ліцензування, органи виконавчої влади, визначені Кабінетом Міністрів України, спеціально уповноважені виконавчі органи, які повинні проводити ліцензування певних видів господарської діяльності.

У Законі [2] зазначено, що суб'єкт господарювання зобов'язаний провадити певний вид господарської діяльності, який підлягає ліцензуванню, відповідно до встановлених для цього виду діяльності ліцензійних умов, затверджених наказом спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування та органу ліцензування. Це означає, що наявності самої ліцензії недостатньо – потрібно дотримуватись також правил і вимог, встановлених чинним законодавством.

Суб'єкт туристичної діяльності при здійсненні діяльності, пов'язаної з організацією іноземного, внутрішнього, зарубіжного туризму та екскурсійної діяльності, повинен дотримуватись таких вимог: вносити зміни до програми обслуговування туристів (не порушуючи основних умов туру, вказаних у заявці на туристичне обслуговування), а також збільшувати обумовлену вартість туру більш як на 5 відсотків лише за згодою туриста і за умови повідомлення його про це не пізніше, як за 20 днів до початку туру; розповсюджувати достовірну інформацію про туристичні послуги. Розривати договір (контракт) з туристом про надання туристичних послуг без відшкодування туристу збитків лише у разі виник-

нення форсмажорних обставин, за яких надання послуг неможливе; при виконанні обов'язків туроператора встановлювати ціну на туристичні послуги, а також порядок і форму їх оплати, точно виконувати програму туристичного обслуговування та надавати своєчасну інформацію про всі зміни, що вносяться до програми; при виконанні обов'язків турагента отримувати від туроператорів інформацію про тур, наявність сертифікації готельних послуг та послуг харчування, програму туристичного обслуговування; дотримуватись вимог законодавства, що регулює трудові відносини, правила та норми безпеки праці; дотримуватись вимог щодо безпеки життя і здоров'я туристів та збереження їх майна.

Також основним правилом є необхідність у визначені терміни подавати органу ліцензування або місцевим органам виконавчої влади в галузі туризму державну статистичну звітність про діяльність, пов'язану з наданням туристичних послуг, за формою та порядком, установленими наказом Державного комітету статистики України від 04.03.98 р. № 96 "Про затвердження форм державної статистичної звітності з питань туризму та інструкцій щодо їх заповнення", зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 19.03.98 р. № 182/2622. Незалежно від відомчої підпорядкованості суб'єкти туристичної діяльності повинні повідомляти орган ліцензування про настання змін у туристичній діяльності.

Динаміку отримання ліцензій на здійснення туристичної діяльності в Україні в останні роки наведено в табл.1.

Таблиця 1. Порівняльна таблиця отримання ліцензій на здійснення туристичної діяльності в Україні в 2005-2009 рр.

Вид туристичної діяльності	Кількість виданих ліцензій за період									
	2005		2006		2007		2008		2009	
	шт.	%	шт.	%	шт.	%	шт.	%	шт.	%
Видано ліцензій суб'єктам господарювання туристичної діяльності всього, з них:	1284	100	1637	100	2229	100	1664	100	1248	100
на турагентську діяльність	869	67,7	1095	66,9	1460	65,5	1329	79,9	918	73,6
на туроператорську діяльність	307	23,9	435	26,6	629	28,2	303	18,2	277	22,2
на туроператорську діяльність (внутрішній та в'їзний туризм)	108	8,4	107	6,5	140	6,3	32	1,9	53	4,2

Основну частину ліцензій за підсумками останніх п'яти років отримують на турагентську діяльність. За період 2008 – 2009 рр. чисельність отриманих ліцензій зменшилась.

Найменшу частку займають підприємства, які отримують ліцензії на туроператорську діяльність з організації внутрішнього та в'їзного туризму (так, за підсумками 2009 р. їх частка становить 4,2 %).

Кошти, перераховані до Державного бюджету за видачу ліцензії згідно з постановою Кабінету Міністрів Укра-

їни від 29.11.2000 р. № 1755 за період з 01.01.2009 р. по 31.12.2009 р. становлять 758698 грн [6].

Окрім отримання ліцензій відбулись ще такі події з ліцензіями суб'єктів туроператорської та турагентської діяльності за 2009 рік:

- переоформлено ліцензій – 159;
- видано копій ліцензій – 1706;
- анульовано ліцензії 243 суб'єктам туристичної діяльності;

➤ визнано недійсними ліцензій 226 суб'єктам туристичної діяльності (у тому числі 159 ліцензій, які переоформлено).

Для кожного з наведених прикладів подій з ліцензіями є певні характерні переліки підстав:

1) для видачі дублікату ліцензії є конкретні причини – це може бути втрата ліцензії або її пошкодження;

2) для переоформлення ліцензії розглядаються такі випадки:

➤ зміна найменування юридичної особи (якщо зміна найменування не пов'язана з реорганізацією юридичної особи);

➤ зміна прізвища, ім'я, по-батькові фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності;

➤ зміна місцезнаходження юридичної особи або місця проживання фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності;

➤ зміни, пов'язані з провадженням ліцензіатом певного виду (з урахуванням абз. 9 ст.16 Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" [2]).

3) для видачі копії ліцензії підставою є створення у ліцензіата нової філії, іншого нового відокремленого підрозділу, які провадитимуть вид господарської діяльності згідно з отриманою ліцензією.

Динаміка змін чисельності ліцензій у розрізі різних подій з ними за останні п'ять років представлена в табл. 2.

Таблиця 2. Порівняльна таблиця переоформлення ліцензій на здійснення туристичної діяльності за 2005-2009 рр.

Зміни чисельності ліцензій	Кількість ліцензій за період				
	2005	2006	2007	2008	2009
Переоформлено ліцензій	43	60	80	115	159
Видано копій ліцензій	987	1391	1989	1950	1706
Анульовано ліцензій	80	101	350	400	243
Визнано недійсними ліцензій	98	126	167	193	226
Кількість суб'єктів господарювання, у яких закінчився термін дії ліцензії, і які поновили свої ліцензії	0	0	862 (340 не поновили)	0	209 (74 не поновили)

Спостерігається збільшення переоформлення ліцензій – за 2009 рік відбулось зростання на 44 ліцензії. Збільшилась також кількість ліцензій, котрі були визнані недійсними, в 2009 р. порівняно з 2008 р. на 33 ліцензії.

Зміни чисельності ліцензій відбуваються під впливом зміни попиту та пропозиції на ринку туристичних послуг, не всі підприємства витримують конкуренцію, а також вплинула економічна криза в країні та світі.

Для нормалізації впливу факторів на суб'єкти туристичної діяльності існує необхідність створення програм з певними стратегічними завданнями, а саме:

➤ створення цікавих туристичних продуктів на основі туристичного потенціалу;

➤ забезпечення збалансованого розвитку країни та управління туристичним середовищем;

➤ забезпечення галузі висококваліфікованими кадрами для обслуговування туристів та управління розвитком туризму в країні;

➤ формування інституційного середовища та налагодження міжсекторного партнерства.

Для даної програми притаманні такі основні напрями розвитку туризму:

➤ удосконалення системи державного регулювання відносин у галузі туризму та нормативно-правової бази туристичної діяльності;

➤ забезпечення раціонального та ефективного використання природних рекреаційних та історико-культурних ресурсів;

➤ модернізація існуючої матеріальної бази, створення нових рекреаційно-туристичних об'єктів міжнародного стандарту;

➤ провадження туристичної діяльності з урахуванням необхідності забезпечення ефективного природо-користування та охорони навколишнього середовища;

➤ збереження і відновлення історико-архітектурних пам'яток;

➤ створення сприятливих економіко-правових та організаційних умов для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в туристичну галузь;

➤ активізація міжнародної співпраці в сфері рекреації та туризму;

➤ підвищення якості та розширення асортименту туристично-рекреаційних послуг;

➤ удосконалення рекламно-інформаційної діяльності, проведення маркетингових досліджень у туристичній галузі;

➤ поліпшення кадрового забезпечення;

➤ забезпечення організаційних заходів та технічних вимог до безпеки туристів;

➤ розвиток нових перспективних форм організації туризму.

Виконання програми дасть змогу створити позитивний імідж як усіх туристичних регіонів країни так і цілої України, забезпечити створення конкурентноздатних туристичних продуктів на основі високої якості, унікальної та різноманітної пропозиції завдяки багатству природної та історико-культурної спадщини, що в свою чергу забезпечить зростання надходжень у бюджети всіх рівнів.

Розкриті у статті питання ліцензування туристичної діяльності дозволяють відстежити динаміку розвитку туризму та окремі його проблеми. Ліцензування є засобом державного регулювання та контролю у сфері туризму та дозволяє встановлювати відповідальність суб'єктів господарювання та туристів ліцензування за порушення законодавства в туристичній діяльності.

1. Закон України "Про туризм" від 15.09.1995 р. № 325/95-ВР в редакції Закону від 18.11.2003 р. № 1282-IV. 2. Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" від 01.06.2000 р. № 1775-III-ВР в редакції Закону від 15.12.2009 р. N 1759-V I. 3. *Кицяк В.Ф.* Організація туризму: [навч. посібник]. – Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 344 с. 4. *Мальський М.П., Худо В.В., Цибух В.І.* Основи туристичного бізнесу: [навч. посібник]. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с. 5. *Школа М.І.* Розвиток туристичного бізнесу: [навч. посібник]. – Чернівці: Книги-XXI, 2007. – 292 с. 6. <http://www.tourism.gov.ua/> 7. <http://www.tourism-carpathian.com.ua>